Кандрат Крапіва

Байкі

Дыпламаваны баран

Ў адным сяле (не важна – дзе)
Хадзіў Баран у чарадзе.
Разумных бараноў наогул жа нямнога,
А гэты дык дурней дурнога –
Не пазнае сваіх варот:
Відаць, што галава слабая.
А лоб дык вось наадварот –
Такога не страчаў ніколі лба я:
Калі няма разумніка другога,
Пабіцца каб удвух,
Дык ён разгоніцца ды ў сцену – бух!
У іншага дык выскачыў бы й дух,
А ён – нічога.
І вось за дурасць гэту
Яго вучоным раз празвалі нейк насмех,
А каб двара не перабег,
На шыю прывязалі мету.
– Вось, – кажуць, – і дыплом табе.
Што гэта за «дыплом», Баран – ні «мя», ні «бэ»,
Аднак жа перад Кошкаю пачаў ён ганарыцца:
– А што ж ты думала, сястрыца!
Хіба мне пахваліцца няма чым?
Дыплом я заслужыў, здаецца ж, галавою,
І не раўнуйся ты са мною.
– Аб гэтым лепей памаўчы,–
Сказала яму Кошка.–
Каб ты быў разумнейшы трошка
Ды розумам раскінуць мог авечым,
То ўбачыў бы, што ганарыцца нечым,
Бо заслужыў ты свой дыплом
Не галавой, а лбом.

Другі баран – ні «бэ», ні «мя»,
А любіць гучнае імя.

Ганарысты парсюк

Бывае, праўда вочы коле…
Раз гнаў пастух свіней у поле.
Адзін вялізарны Парсюк,
Які абегаў вёску ўсю,
За раніцу абшнырыў завуголле,
Цяпер такі меў выгляд важны,
Што носа не дастаць і сажнем –
Вышэй за ўсіх ён сам сябе лічыў,
А што ў самога на лычы,
Не бачыў гэтага, аднак.
І вось адзін тут Падсвінак,
Які заўважыў бруд раней,
І кажа: – Дзядзечка, твой лыч у брудзе!
Нязграбна гэта й між свіней,
А што ж, калі заўважаць людзі?
Парсюк наставіў хіб, Парсюк раз'юшан:
– Цераз цябе я чырванець прымушан!
Такое мне сказаць асмеляцца нямногія,
Дык гэта ж – дэмагогія! –
Парсюк наш лаецца – не даравацъ клянецца:
– І месца мокрага, – крычыць, – не застанецца!
Ты мой свінячы гонар закрануў! –
І так ён Падсвінака грызянуў,
Што той за сажняў пяць адскочыў.

Парсюк не надта быў ахвочы
Глядзецца праўдзе ў вочы.

Махальнік Іваноў

Таму ўжо будзе, мусіць, з год,
Вучэбную стральбу праходзіла пяхота.
Дык вось страляў аднойчы ўзвод
Ці, можа, нават рота.
А тут раптоўна Шэф вярхом аднекуль – шасць:
Цікава паглядзець, а як страляе часць?
Ці вока вернае, ці цвёрдая рука
Ў чырвонага стралка?
Зайгралі «пападзі»,
Гарыць чырвоны флаг.
Стралкі – на лінію. Ляглі ўсе па упорах.
Вось выстраліў адзін,
Вось разам – пах-пах-пах!
І лезе ў нос, і дражніць востры пах
(Калісьці Шэф таксама нюхаў порах).
Вось скончылі. Адбой.
Начальнікі здаволены стральбой:
Той тры папаў, той пяць.
Ахвота тут і Шэфу пастраляць.
Ён пяць патронаў у кішэнь,
Нагледзеў лепшую мішэнь,
Прылёгшы на упор,
І стрэльбу да пляча прыпёр.
Зажмурыў вока – бах! Пад носам землю ўзрыла.
Другі раз. Гэта ўбок завыла.
Яшчэ за імі тры,–
Усе «за малаком».
– Ах, чорт вас пабяры! –
Злуецца Шэф цішком.–
Хоць бы адну папаў, а то скандал страшэнны!
Але махальнікі падходзяць да мішэні,
Давай яму махаць
(У іх быў добры нюх):
Дзве, тры, чатыры, пяць!
У самы, значыць, круг.
Шэф хоча вынікі другім праверыць разам,–

Махальнікаў назначыў зноў жа тых
І ўзяў патронаў… халастых.
Дык што ж вы думалі? – ніводнай не прамазаў.
Як далажыў махальнік Іваноў:
«У цэнтру самую ўсе пяць загналі зноў».
І дзіва дзіўнае было там цэлай часці,
Што можна з халастых ды «ўсе пяць куль» папасці.
А ваенком дык Іванова нават пахваліў:
– Ты, – кажа, – Іваноў, сапраўдны падхалім.
У падхалімаў так вядзецца век-вяком!
Ці б'е начальства ў цэль, ці шле «за малаком»,
Ды знойдуцца заўсёды Івановы,
Што памахаць яму гатовы.

Асёл Ісуса Хрыста

Калі ўязджаў Ісус Хрыстос
У Іерусалім
Асёл яго на спіне вёз,
Натоўп ішоў за ім.
Крычаў 'асанна' у хвалу
Збавіцелю свайму,
І ў галаву прыйшло Аслу,
Што гэта ўсё – яму.
'І шлях, усыпаны лісцём, –
Ён думаў,– гэта мне',
Ступаў, здаволены жыццём,
Па мяккім дыване.
Пакуль на ім Ісус Хрыстос
Па свеце вандраваў,
Заўсёды быў Аслу авёс
І свежая трава.
Калі ж айцец сваё дзіця
Ўзяў 'на небеса',
Не стала больш Аслу жыцця–
Ні славы, ні аўса.
Ў пашане быў і на віду,
А вось вам эпілог:
Асёл вазіў цяпер ваду,
Жаваў чартапалох.
І сумна ён махаў хвастом,
І думаў сумна ў такт:
'Калі я працаваў з Хрыстом,
Усё было не так.

Аршын

Зайшоў я ў краму раз набраць на палітон.
Вядома, Крамнік: – Будзьце так ласкавы!
Вось вам сукно, вось вам бастон.
Тавар не вельмі што цікавы,
А Крамнік хваліць: – Добрае наўздзіў!
Пасля й цану ж загарадзіў!
Я сяк, я й і так, ды мусіў заплаціць нарэшце:
Другога выхаду няма,–
Не за гарамі ўжо зіма.
– Ну, мерайце, – кажу, – ды рэжце!
Куляецца аршын, маланкай ходзяць рукі –
Так спрытна шэльма мерае.
– Ах! добрае сукно! Мо возьмеце й на брукі?
Але яму не надта веру я,–
Бяру аршын і правяраю сам.
Дык што ж вы думалі? Ну й жулікі! Ну й чэрці!
Недахапіла ў мяне там
Ні больш, ні менш – тры чвэрці.

А Крамнік божыцца, клянецца:
– Няхай язык адсохне, – прысягае.
І жонка, і дачка, і цешча памагае,
Аж кулакамі б'юць у грудзі,
Даводзячы, што гэта мне здаецца
І што няма вярней, як іх аршын.
Аднак я доўга не марудзіў
І спрэчку зразу давяршыў,
Сказаўшы Крамніку: – З табой я цалкам згодзен:
Няма вярнейшага аршына,
Ды толькі ў тым бяды прычына,
Што сам ты – злодзей.
«Аршын» марксісцкі ёсць, і ён зусім нядрэнны,
Калі ўладае ім разумны ды сумленны;
Калі ж пачне хто іншы мераць,
Дазвольце мне тады не верыць.
1928

Варона-мітынгоўшчыца

Крылатыя насельнікі старонкі нейкай
Цярпелі доўга здзекі.
Там панаваў страшэнны ўціск,
Там часта чуцен быў жалобны піск
Бязвіннае ахвяры.
І вось паўстаў крылаты пралетарый,–
І бура ўміг з зямлі змяла
Цара драпежніка арла.
Уціхла бура, кончана змаганне,
І вольных дзён настала ранне.
Увесь птушыны род там без разбору нацый
За творчай працай:
Хто гнёзды ўе, хто ловіць мошак –
Сваіх пісклівых корміць крошак,
Другі вартуе ў садзе дрэў –
Бароніць іх ад чарвякоў,
І працу ўсіх працаўнікоў
Бадзёрыць гучны спеў.
Адной вароне праца не пад густ.
І вось, усеўшыся на куст,
Ад рэшты грамадзян паводдаль,
– Ура! – крычыць яна. – Ура!
Няхай жыве свабода!
Між тым, абедаць бы пара,
Бо есці хочацца Вароне.
– Ужо й не рана, здэцца, сёння,
Ці зараз пададуць абед? –
Спытала ў Ластаўкі яна.
– Ніхто, сястрыца, не падасць табе,–
Вароне адказала тая,–
Бо кожны з нас абед у працы здабывае,
І не працуеш толькі ты адна.
– Ну, це брашы, а я ж вось мітынгую.
– Дык і знайдзі варону ты другую,
Якая б тут табе паслугавала,
А ў нас няма паслугачоў.

Бывай здарова! – Ластаўка сказала.–
Дарэмна траціць час я не хачу.
І давялося той адной
Дзяўбці смярдзючы конскі гной.

Дык вось, чытач, ты сам здароў
Павінен добра тое ведаць,
Што, каб прымусіць працаваць такіх «варон»,
Не трэба ім даваць абедаць.

1925

Далікатныя парасяты

Няхай не слухае, каму не міла,
А я тут расказаць хачу,
Што ад людзей нядаўна чуў:
Як Цётка парасят карміла.
Не ведаю – у будні дзень ці ў свята,
Пусціла ў сенцы Цётка Парасяты,
Ім замяшала есці
Ды на хвілінку выйшла дзесьці.
Вярнулася яна і стала ля парога спужана:
Памыяў на падлозс лужына,
І цеста ўсё парыта,
І бруд кругом каля карыта.
Тут, раззлаваўшыся без меры,
Кабета адчыніла дзверы
Ды аблавухіх панічоў
Давай шалёстаць скарачом.
Калі ж наробяць яны піску!
Ну – рэжуць іх, няйначай.
На піск на той здалёк і зблізку
Набегла шмат радні свінячай,
І парасячы піск не чуцен у свінячым гудзе:
Наставіўшы хібы і папусціўшы пену,
На дзверы лезуць і на сцену.
Іх ледзьве адагналі людзі.

Дык вось, браткі,
Калі такія свінюкі
(А свінюкоў нямала ёсць па свеце)
Ды завядуцца ў сельсавеце
Ці ў каапературыве ў вас,–
Ганіце вон, на мой адказ.

1926

Дзед і Баба

Ехаў Дзедка на кірмаш,
З ім на возе – Баба.
Конік з выгляду – дарма,
Ды цягнуў ён слаба:

Меў не болей двух гадоў,
Як суседзі кажуць.
Баба ж тая – сем пудоў,
Сама меней, важыць.

Пад узгорак або ў гразь –
Конь насілу возьме.
Стала Баба памагаць…
Седзячы на возе.

Што ж, каню другі гадок.
Дык яна – за білы
Ды нагамі ў перадок
Пхне, як мае сілы.

– Кінь, дурная, бо зганю! –
Дзед тут Бабе кажа.–
Ты паможаш так каню,
Як хваробе кашаль.

– Ах ты, ёлупень стары! –
Баба Дзеда лае.–
Стой жа тут, хоць ты згары!
Мне бяда малая.

Потым – гоп яна з калёс,
Села ля дарогі,
А каня як чорт панёс,–
Дзе ўзяліся й ногі!

Ва ўстановах часам ёсць

Вось такія ж «бабы»:
Здэцца, й робяць яны штось,
Але справы – слабы.

Ды такая не ўцячэ!
Скажам ёй нарэшце:
– Мо без вас было б лягчэй?
Паспрабуйце злезці!

1925

Дэкрэт

– Здароў, Максім!
Забыўся, брат, на нас зусім.
Расказвай, што чуваць.
– Браточак, не магу!
– Ты мо сюды адпачываць?
– Ды не, бягу!
Я жду бяды з усіх бакоў.
– А што з табою? Можа, не сакрэт?
– Ды ў цэнтры (чуў мо?) выдалі дэкрэт –
На мяса здаць усіх быкоў,
Якім мінула дзесяць год.
Пастой… Прысядзь ды вытры пот…
Дык ты ж чаго падмазаў пяты?
– А мне ўжо бачыш, дваццаць пяты,
Дык страх такі напаў, не ведаю, дзе дзецца.
– Не разумею я… То ты ж не бык, здаецца,
І не ўцякаць табе я моцна буду раіць.
– Яно то так, але ж – гады…
Каб не нажыць якой бяды.
Дзкрэты як у нас, часамі, разбіраюць?
Не разбяруцца, зловяць – чык,
Тады й даводзь, што ты не бык.

1928

Жаба ў каляіне

Пагода – проста нібы дым,
У вёсцы рух, у вёсцы ўздым:
Упарта кліча сенажаць.
І ні старым, ні маладым
Тут некалі ляжаць.
Грабель мільганнем, звонам кос
Трымцяць лілёвыя прасторы,
І вось, нібы ў зялёным моры,
Плыве бухматы воз.
Далонню ўцёршы потны лоб,
Як паміж рыфаў, паміж коп
Лахматы капітан яго вядзе.
Ён важнасць твару надае
І, каб не стала, загадзе
Сваёй адзінай «конскай сіле»,
Якая й так напружвае ўсё жылле,
Ён пугай пары паддае.
Яно хоць «сілы» троха й шкода,
Ды некалі – стаіць пагода,
Аж смагне, ныючы, асірацелы куст.
А Жабе гэта не пад густ;
І сонца горш цяпер пячэ,
Скарэй і бусел напаткае,
І як яна тут ні ўцякае,
Як ні скача,
У цень нікуды не ўцячэ.
Ад крыўды Жаба ледзь не плача.
А ўсё двухногі гэты госць
З сваім вялізным возам!
Апанавала Жабу злосць,
І падказаў ёй жабін розум:
«Ага, ну-ну!
Ты пажыві яшчэ хвіліну,–
Вось толькі сяду ў каляіну,
Плячом пад кола таркану
І к чорту воз перавярну.

Тады – капут, і ты мяне не зловіш,
Бо галаву, напэўна, зломіш».
І – скок Жабоцька смела
Ды ў каляіну села.
Тут колам – хрась!..
І кроў і гразь…
Пад кола, жаба, не падлазь.

Ці не такі ж і кожнай жабы лёс,
Што пнецца на хаду кульнуць савецкі воз?

1927

Зубы

У Мамы зубы забалелі.
(Каб вы такой прыемнасці не мелі.)
За сківіцу ўхапіўшыся рукою,
Не знойдзе месца сабе Маці
Ні на дварэ, ні ў хаце
І енчыць, ходзячы з пакою да пакою.
Шчака ўзнялася, як гара,
Аж проста зайздрасць бярэ Волю.
І вось, скрывіўшыся, надзьмуўшы губкі,
Яна таксама енчыць «з болю»:
– Ой, мама, боля зубкі!
(А Волі – года паўтара.)

Калі плаксівага я стрэну юнака-паэта,
Дык мне заўсёды сцэнка гэта
На памяць просіцца сама –
Паэт нагадвае мне Волю:
Ён стогне ад зубнога болю,
А зубак то ў яго няма.
Эх, дзівакі! Хай той ад болю вые,
Ў каго ёсць карані гнілыя.

1927

Кормны і надворны

Аб іх скажу я, што магу…
Ў адным хляве і берлагу
І нават ад адной свінні
Радзіліся яны –
Адзін Руды, другі Падласы.
Пассаць абодва былі ласы,
І дружна так яны спачатку
Клалі матку,
Уплёўшыся за цыцкі ўдвох,
А тая ляжа – рох ды рох.
Пасля, сумуючы па цыццы,
Ў адным капаліся карытцы
І разам елі ды пілі –
Ну, аднакашнікі былі,
Хоць бульбяную елі кашу.
Пасля ганялі іх на пашу;
Як уцячы ж рабілі спробу,
Пастух абодвух пугай сцёбаў.
Так цэла лета. Але ўвосень
Канец настаў такіх адносін –
Ім разлучыцца давялося.
– Трэ да ладу прывесці свінні,–
Сказаў раз муж да гаспадыні,–
Карміць пара, але якога?
– Ды ўжо ж няйначай, як Рудога:
Рахманы ён і не маркотны
І да яды нек больш ахвотны…
Заперлі Рудага ў хляўчук.
Аднак жа я сказаць хачу,
Хоць пад сакрэтам, вам аб гэтым,
Што неахайны той хляўчук
Рудому здаўся кабінетам.
Руды ў пяшчоце дый у ласцы:
Штодзень тры разы бульбы ў ражцы
Даюць яму, ды шчэ й з мукою –
Пайшло свінчо зусім рукою:

Руды наш стаў дабёр і гладак,
Аж чуць цягае ўжо азадак,
Не верыцца, што ёсць і косці,
І закруціўся зграбна хвосцік.
Зажыў Руды. Але з Падласым
Зусім не тое гэтым часам:
Наш гаспадар яго акінуў –
Падласы еў адну мякіну,
Тарчком на ім расло шчацінне,
І спачувалі яму свінні,
А ён сланяўся й скрыгаў горна,
Што лёс зрабіў яго надворным…
Раз нешта здарылася цётцы
К Рудому не ўшчыніць варотцы.
Убачыў гэту рэч Падласы
І, каб не траціць марна часу,
Рашыў зайсці к Рудому ў госці
(Ён ведаў, што Руды не посціць):
– Ругу! ругу! – дзень добры, братка!
Які ты зграбны стаў ды гладкі!..
Што ж не вітаеш ты мяне?
– А ты што прэшся ў кабінет,
Свіное рыла, без дакладу? –
Сказаў Руды і адвярнуўся задам.

Нямала ёсць яшчэ брыды,
Як той Руды,
Што так вітаюцца з «надворным»
Задам кормным.

1925

Лісліваe цяля

«Ліслівае цяля дзве маткі ссе».
Вы гэту прыказку напэўна чулі ўсе.
Але на практыцы выходзіць,
Што і цялятам часта шкодзіць
Залішне многа малака.
У дзядзькі аднаго, вяскоўца-кулака,
Было штук пяць кароў.
А кожны ж ведае, здароў,
Які ў кароў вясковых абавязак:
Трасянку есці ў дзень тры разы,
Настойваць гной, вадзіць цялят
Ды малака даваць патроху.
Такія ж абавязкі акурат
У кулака Цімоха
Спаўнялі гэтыя сумленна,
І скора нек пасля каляд
З іх дзве ўжо прывялі цялят.
Ды толькі для Цімоха тое дрэнна,
Што у Гнядой – бычок і у Рабой – бычок
(Яны былі супроць дачок),
А гаспадар хацеў цялушку гадаваць,
Бычкоў рашыў ён прадаваць.
Вось аднае нядзелі
І зараўла Гняда:
Ёй не на ўме яда,
Ёй не на ўме вада.
Аднак жа на пратэст не паглядзелі:
Бязлітасны мяснік панёс
Яе Пярэстага на воз.
Між тым Рабая
Аб гэтым нават і не дбае:
Пры ёй рыжман яе малакасос.
Але й яе спаткаў не лепшы лёс.
У пераплёце загародкі
Жардзін са дзве было кароткіх,
І вось у дзірку ля сцяны

Пралез Бычок-дурніца
Ды да Гнядой пачаў маніцца.
Нюхнуліся яны,
І пачаліся ў іх цялячыя пяшчоты.
Бычок з вялікаю ахвотай,
Падлезшы да Гнядой пад вымя,
Губамі мяккімі, вільготнымі сваімі
Пачаў там так прыемна казытаць,
Так міла хвосцікам матаць,
Як быццам гэта той, Пярэсты,
І аддала яна ўсё малако, дарэшты.
Назаўтра бедаваў Цімох,
Што Рыжы здох.
Тут аднаго хачу, нарэшце, я:
Над байкаю мая каб не прапала праца,–
Хай помніць кожнае ліслівае цяля,
Што можна ссаць, ды можна й абассацца.

1928

Мандат

Аслу раз выдалі мандат,–
Няйначай, памылкова.
(Такія і ў людзей памылкі – не наўда,
Але аб іх пасля размова).
Ад шчасця гэтага ў Асла
Аж галава кругом пайшла,
І вылецеў з яе апошні розум –
Як п'яны стаў Асёл, хоць быў цвярозым:
Такога ўраз задаў разумнік тону,
Такога шуму нарабіў, такога звону,
Што не спрачаліся жывёлы ані крышку
І палічылі ўсе Асла за шышку.
– Ну й розум! Вось дык галава! –
Не раз гучалі хвалы словы.
Другі дык ледзь не цалаваў
Капыцікі ассловы.
А «галава» з мандатам у паўметра
Стаіць над яслямі ў хляве:
Ніводнай думкі ў галаве –
Жуе сабе авёс, псуе сабе паветра.
Пры гэтым бедныя жывёлы
І чхнуць баяцца без дазволу.
Адзін вось толькі Лыска,
Калі Асла пабачыць блізка,
Заўсёды брэша: «Гаў-гуў-гуў!
Цярпець я дурня не магу!»
Ды Лыска той сядзеў на ланцугу.

Бывае іншы раз і з нашым братам,
Што галаву заменьваюць мандатам,
Ды мы справаджваем такіх аслоў
Без лішніх слоў.

1925

Мачаха

Здароў і дуж быў селянін Антось,
І рукі залатыя ў дзядзі,
І нават галава нішто,
Ды толькі лёс яго не гладзіў:
Дзве жонкі ўжо ляглі ў магілу,
А пасля іх дзяцей – як бобу,
І самых гэтакіх бубноў,
Што аднаму дагледзець не пад сілу.
Ну, што рабіць? Ён ажаніўся зноў
І ўзяў, браткі мае, аздобу:
Ні з твару цётка, ні з грудзей,
І ўсё не так, як у людзей,
Не надта вабіць і Антося,
Ды што ж, калі ўжо так прыйшлося…
Жыве Антось – бяда, дый годзе,
І не відаць канца бядзе:
Хоць жонка хараствам – як пудзіла ў гародзе,
А што ні год малое прывядзе.
І пачалося тут сіротам пекла:
Не раз іх «мама» тая пугай секла.
Сваіх заўсёды вунь як песціць,
А тым шкадуе, бедным, есці;
Таго штурхне, таго рване за вушы,
Усіх без меры працай душыць.
Адзенне ж тое – лахманы!
Нікому й не паскардзяцца яны,
Бо і за скаргу гэтаксама
Не гладзіць іх ліхая «мама».
А языком яна перад людзьмі –
Не трэба й роднай лепшай мамы,
Хоць ты вось так яе вазьмі
Ды прылажы да раны:
– Я за сірот, здаецца б, аддала душу,–
Чуць на руках іх не нашу,–
Так распінаецца кабеціна ў мане,
Што ні канца, ні краю:

– Хаця б яны глядзелі так мяне,
Як буду я старая.
Яны ў мяне не пасынкі, не падчарыцы – госці.
А што ў іх толькі скура й косці,
Дык гэта ўжо завод такі,
Такія ж іх былі і мацяркі.
Ох, мачахі! І добрыя ж усе яны без меры,
Ды толькі чорт ім верыў.

Ёсць у мяне адзін знаёмы «заг»,–
Два скачуць у яго, а іншыя ў слязах.
Аднак я думаю, што хутка дзеткі самі
Прапішуць іжыцу такой вось «маме».

1926

Мурашка і Жук

Раз летнім днём цераз дарогу
Мурашка пруцік валакла
Ды прыпынілася была,
Чакаючы сяброўку на падмогу.
І гэтым часам
Пачуўся нейкі гук,
Як бы спяваў хто басам,
А з гукам сеў паблізу Жук.
Глядзіць Мурашка палахліва:
Што за дзіва!
Такі бліскучы ягамосць –
Наставіў вусы ці то рогі,
Ідзе паважна ўдоўж дарогі,
Пагардліва наўкола пазірае,
Адзенне тое лакам ззяе –
Ці не замежны госць?
– Ну што, малеча, цяжка
– Цягнуць такое на гарбе?–
– Прамовіў Жук, заўважыўшы Мурашку.
– А мы працуем на сябе.
– Ды чуў… Пра гэта ўсюды трубяць.
– Павага, слава, чэсць!
– Хто не працуе, той не есць.
– Давай, давай! Работа дурняў любіць.
– Без працы хіба можна жыць?
– Працуй. А мне на ліха праца?
– І без яе як мае быць
Магу я смачна есці, піць,
Па модзе апранацца,
А слава… Што мне слава!
– Ці-ка-ва.
– Калі цікава, дык хадзем,
Я пакажу ахвотна,
Дзе я жыву і што я ем,
Якім я водарам дышу,
Як час праводжу бесклапотна

І на гарбе цяжару не нашу.
І ты жыццё мо перайначыш,
Як гэта ўсё пабачыш.
Да мэты прасцяком
Паўзе Мурашка за Жуком:
Хоць вокам глянуць на той рай –
На Жукавы палацы.
Мо праўда ёсць на свеце край,
Дзе можна жыць без працы.
Жук важна крочыць перадом,
За ім Мурашка сціпла.
Жук ганарліва: – Вось мой дом!
І тут... Мурашка ўліпла,

Такі ж не мелюць языком,
А праўду кажуць людзі:
Як папаўзеш ты за Жуком,
Дык апынешся ў брудзе.

1964

Пажар

Нядрэнныя Брандмайстар вочы мае:
Надоечы здалёк
Убачыў ён дымок,
А дыму ж без агню, напэўна, не бывае.
– Пажар! Пажар! – сігнал трывожны.–
Гарыць! Скарэй! Гарыць!
І жвава рухаецца кожны
З трывогай на твары.
Гатова ўсё праз дзве хвіліны:
Вяроўкі, бусакі, драбіны…
Вось вынырнуў з агульнай кучы
Начальніка шалом бліскучы.
– За мной! Галопам – маррш! –
Скамандаваў Брандмайстар наш.
Абоз імчыцца па завулку,
Грыміць, і трубіць, і звініць.
Там дышлем цюкнулі бабульку,
Там зад адціснулі свінні.
Наперадзе насос, за ім жа бочкі тураць.
Прыджгалі: – Стой! – Нарыхтаваўшы кішку,
Пажарнікі збянтэжыліся крышку:
– А дзе ж пажар? То ж дзядзька люльку курыць.
– Табака добрая, чаму не пакурыць?
Аднак было б там лаянкі багата,
Ды толькі зноў – «Пажар! Гарыць!»
………………………………………….
На гэты раз Брандмайстарава хата.
Ён, кажуць, праз дурную спешку
Закінуў сам у стружкі галавешку.

Быў крытык мой адзін заўзяты,
І ён цяпер сядзіць без хаты.

1929

Плывец-тэарэтык

Ён быў выдатны тэарэтык –
Па спорту воднаму мастак,
І што няправільна, не гэтак,
А трэба правільна вось так,
Заўсёды хораша тлумачыў
Аматарам-плыўцам.
Але як плавае ён сам,
Таго ніхто не бачыў.
Вось раз на ранішняй зарадцы
У хвалях быстрае ракі
Трэніраваліся спартсмены-юнакі,
А ён стаяў на кладцы;
Іх недахопы падмячаў,
Як лепей плаваць, навучаў,
Што значыць кроль, што значыць брас,
Калі гаворка йдзе пра найвышэйшы клас,
Як авалодаць батэрфляем,
Якому мы увагі не ўдзяляем;
Тлумачыў хлопцам без канца,
Як правільна даваць нырца,
Каб у глыбінях апынуцца,
І як з глыбінь назад вярнуцца.
Так доўга б ён чытаў яшчэ натацыі
З уласнай дысертацыі,
Ды, як на злосць, пачаў з ім нехта спрэчку.
Наш майстар так расхваляваўся,
Спрачаючыся з юнакамі,
І так размахваць стаў рукамі,
Што аж на кладцы не ўтрымаўся
І… шабултых у рэчку.
– Ну, ён цяпер пакажа клас! –
Сказалі хлопцы ўраз..
Ды што за чорт! Чакаюць… Ждуць…
Яго няма, а бурбалкі ідуць.
Усплыў. Зяхнуў,
Рукой махнуў,

Як быццам развітаўся,
І зноў на дно падаўся.
Тут непярэліўкі, і хлопцы праз хвіліну
Цягнулі майстра за чупрыну.
А не было б тае бяды,
Каб плаваць ён вучыў паводдаль ад вады.

1965

Вараны

Ў адной камуне ці арцелі,
Дзе трактара яшчэ не мелі,
Каб узараць-засеяць гоні,
Было штук дваццаць коней –
Натуры рознай усе чыста:
Адзін – гуляка, той – гультай, а гэты – наравісты.
Вось толькі быў там Вараны,
Па думцы іншых – «конь дурны»,
Па-мойму ж проста – конь сумленны:
Ён прыказку «Узяўся ты за гуж,
Дык не кажы – не дуж»
Заўсёды памятаў нядрэнна
І прытварацца не хацеў.
А дужы быў які! Аб Варанога сіле
Легенды цэлыя хадзілі.
Затое цэлы дзень ён быў у хамуце.
Як толькі бедны Вараны
Адчэпіцца ад бараны,
Дык тут жа ў плуг яго ці ў воз,
І не на ўме яму ні сена, ні авёс.
Ён за гадоў так восем, штосьці,
Зрабіўся – скура толькі й косці,
Аж рэбры лёсткамі тарчаць.
Другі ж, гуляючы, балуецца аўсом,
Дык у яго і шыя калясом,
І спіна круглая, і на крыжы раўчак.
Не могучы жыцця такога знесці,
Давай прасіцца Вараны нарэшце:
«Не трэба, – кажа, – мне аўса, я буду рад і сену,
А толькі дайце змену
Ці невялічкую якую перадышку,
Ну, хоць накрышку,
Хоць на дзянёк, хоць на другі,
Прашу я вашай ласкі».
Яму адказваюць: «Таварыш дарагі!
Вы забываеце пра вашы абавязкі:

Чамусьці раптам на карысць арцелі
Вы працаваць не захацелі.
Забыліся, таварыш, дысцыпліну…»
І зноў тут Вараны папружыў спіну,
І зноў штодзень яму
Без жалю плечы трэ хамут
(Бо не ў зямлю ж жывому лезці).
Але ён доўга не пажыў:
Не выцерпеў нарэшце
І… капытамі палажыў.
Тады, сабраўшыся ўсе чыста,
Так хораша, так урачыста
Таварышы каняку пахавалі,
Прамовамі, вянкамі
І нават музыкай, здаецца, ўшанавалі.
Але, гаворачы між намі,
Карысці з гэтага для Варанога
Было не надта многа:
Калі ўжо шанаваць, дык трэ было жывога.

1926

Вол і Авадзень

Гарачым летнім днём
Вол з ворыва вяртаўся.
Напрацаваўся, аж хістаўся.
За ім жа куча аваднёў
Ляцела роем.
Вядома тут, з якім настроем
Ісці мог Вол:
Глядзеў сярдзіта навакол,
Махаў хвастом, круціў рагамі
І біў па чэраве нагамі.
– А, сябар!.. Добры дзень! –
Сказаў лісліва Авадзень,
Усеўшыся Валу на спіну: –
Як я цябе люблю! Які ты мілы!
Цябе я, сябар, да магілы
Ніколі не пакіну.
Я ўсюды за цябе пайду –
Ў агонь, і ў нетру, і ў ваду.
Цяпер жа вось да стойла давяду.
Але чаму такі ты злосны?
– Адстань, пракляты крывапівец!
І без цябе мне млосна,
Цябе ж я ведаю, паршывец! –
Сказаў сярдзіта Вол ў адказ.
Патом
Хвастом
Па спіне – раз! –
Зваліўся той, як сноп, далоў…
Нямала ёсць павадыроў,
Якія любяць люд працоўны
За тое толькі, бозумоўна,
Што любяць яго кроў.
Прамоў тых здрадніцкі-ўрачыстых
Даволі чулі мы і ад фашыстаў.
Але яны даждуцца дня –
Змахнуць і іх, як Авадня.
1923

Давялося Свінні на неба глядзець…

Жыла-была адна Свіння.
Паслушная сваёй прыродзе,
Яна ў гнаі капалася штодня
Ды рылася ў гародзе.
Часамі нават на лугу альбо на полі
Бываць прыходзілася ёй,
Але што ў небе ёсць, над галавой,
Свіння не бачыла ніколі.
Яна хоць чула нейкія гаворкі
Пра сонца, месяц і пра зоркі,
Ды гэта ўсё нічога ёй не гаварыла.
З-пад лапушных сваіх вушэй
Яна і глянуць не магла вышэй
Свайго свінога рыла.
Аж неяк раз Свіння хацела ўлезці
У моркаву суседскую ў гарод,
Узбілася дубка на плот
Пярэднімі нагамі ды грудзьмі
І… неба ўбачыла як мае быць, нарэшце.
– Дык вось яно, хвалёнае людзьмі! –
Захрукала расчаравана. –
Ні лужыны, ні яміны, ні калдабана,
Ніводнай нават кучы гною!
А выхваляюць жа – прастор ды прыгажосць!
Аж проста разбірае злосць,
Што кормяць нас такой маною!
Ну, шырыня, раўніна, гладзь…
Ну дык і што ж? За што іх выхваляць?
Якая мне карысць ад гэтай сіні?
Што неба роўнае – няма чаго дзівіцца:
Каб там было чым пажывіцца,
Яго б даўно парылі свінні.
А сонца ж вунь! Пра хараство яго
Нямала людзі языкамі клепюць,
А тут і хараства ўсяго,
Што вочы толькі слепіць.

Ну вось, пабачыла… Цяпер я з небам квіта.
Няхай туды імкнуцца праз вякі
Энтузіясты-дзівакі,
А мне мілей маё карыта.

1938

Дзіця, Вожык і Змяя

Выходным днём у саснячку
Жанчына з дзіцянём гуляла,
Лягла пад сонца, задрамала,
А небяспека напаткала
Яе маленькую дачку.
З узгорка ўніз вядзе сцяжынка, –
Ідзе па ёй мая Дзяўчынка
Ды ловіць матылькі.
А гэтым часам пры сасонцы
Гадзюка грэецца на сонцы,–
Блішчыць на ёй узор лускі.
Дзяўчынка рада: «Цаца! Цаца!»
І хоча ўжо рукой хапіць,
А «цаца» пачала звівацца,
Лісліва, ціхенька сіпіць:
– Хачу, дзіця, з табой пасябравацца:
Цябе я ласкава, пяшчотна абаўю,
Пазнаеш ты любоў маю.
Аж раптам тут ля самых ножак
Зафыркаў злосна Вожык
І кінуўся адважна на Змяю.
Змяя ўзвілася бліскавіцай,
Зубамі хоча ўпіцца,
Мільгае промнямі лускі,
А ён, узброены іглiцай,
Зубоў змяіных не баіцца
І рве Гадзюку на кускі.
Дзяўчынка сціснула ад гневу кулачкі,
Крычыць на Вожыка:
– Пачвара, недарэка!
Ты цацу сапсаваў маю!
За гэта я цябе наб'ю. Ты – бека!
– Дзіця, – адказвае ёй Вожык, –
Хоць бека я, калючы, непрыгожы,
Але ж я знішчыў смерць тваю.
Як падрасцеш, ацэніш ты паслугу

І мне падзякуеш, як другу.

Дзіця дзіцём – і розум у яго такі.
Я не дзяцей тут меў на мэце,
А ёсць яшчэ дарослыя дзядзькі
На свеце,
Што і змяю гатовы прытуліць,
Якая іх умее пахваліць.
Такім мілей лісліву гад паўзучы,
Чым верны друг, хоць і калючы.

1950

Еш, дурань, бо то з макам

Была ў мяне калісьці цётка –
Ну й добрая ж (хай лёгка ёй ікнецца)!
У душу гатова ўлезці, здэцца:
Вось так і клыпае, як тая кураводка,–
Схаваць гатова пад крыло.
Даўно ўжо гэта ўсё было,
І цётку помню мала я,
Але што цётухна Магрэта
Была ў нас гаспадыня «ўдалая»,
Дык добра помню гэта.
Калі ў яе часамі страва
Выходзіла няўдала,
Тады заўсёды яна справу
Акрасай папраўляла.
Пры гэтым гутаркі было там больш, як смаку:
Насыпле канапель ці маку,–
Якая, чорта, там яда!..
Бывала (веры ці дасце?),
Ясі, а ў роце аж расце,
Але ясі патом: адмовішся – бяда!
Калі яна заўважвала, бывала,
Што ем я не са смакам,
Абавязкова трактавала:
– Еш, дурань, бо то з макам!

Забыцца мне пра цётухну пара,
Бо ўжо даўно яе аплакаў,
Але ў жыцці я чуў яшчэ не раз:
– Еш, дурань, бо то з макам!

1925

Заява

Другі, бывае, дабрадзей,
Пашану страціўшы ў людзей,
На тым часамі спаганяе,
Што прозвішча мяняе.
Не помню месяца і дня,
Нядаўна нек адна свіння
Свайму там старшыні ці «заву»
Так накрамзоліла заяву:
«Ад грамадзянкі вёскі Свінюхі,
Хляўцоўскае акругі,
Што перанесла здзекі пугі,
Як панаваў пастух Трахім,
Ад аблавухае свінні Каравай

Заява

Я, прылажыўшы ніжэй капыты,
Заяўляю аб тым,
Што з усёю сваёю раднёю
Не хачу болей звацца Свіннёю.
Бо „свіння“ і за лаянку часта ўжываецца,
А мне гэта не падабаецца.
Вось і прашу даць імя мне новае,
Падмацаваўшы яго пастановаю,
Каб не кожны хам
Калоў вочы нам:
І каб спагнаць заўсёды мела права я,
Калі асмеліцца абразіць хто».
І распісалася пярэднім правым капытом:
«Свіння Каравая».

А старшыня той розум меў:
– Завіся, – кажа, – ты хоць – леў,
Аднак жа, як свінню ні кліч,
Яе заўсёды выдасць лыч!
1925

Каршун і Цецярук

Не надта так даўно, не так далёка,
А ў нашай жа рэспубліцы, пад бокам,
У цёмным і густым бары
Ды жыў Каршун стары.
У мастакі Каршун палез
І стаў хваліцца на ўвесь лес,
Што ён – спявак вялікі.
– Ах, ёлкі твае палкі! –
Паміж сабою шэпчуць галкі.
– Нашто хваліць праціўны голас дзікі?
– Ён звар'яцеў пад старасць, небарак,–
Ім патурае сіваграк,
Але на вушка ўсё – баяцца ўслых:
«Няхай ты, – думаюць, – згары!»
Дый зразумела нам, бо той каршун стары
Начальствам быў у іх,
І ведалі даволі ўсе наўкола,
Што хоць паганы меў ён голас,
Ну дык затое ж кіпцюры!
Вось перад ім і сталі гнуцца ў крук,
Бо хто ж асмеліцца пярэчыць?
Наадварот, – паслухайце, што кажа Цецярук:
– Няма на свеце прыямнейшай рэчы,
Як слухаць песні Каршуна.
Выдатных спевакоў мне чуць не першыня.
Прыходзілася чуць, напрыклад, Салаўя,–
І аб якой тут кажуць прыгажосці,
Не разумею проста я,
Хоць ты мяне зарэж,
Набраўся толькі, слухаючы, злосці:
Цырыкае, пішчыць, а што – не разбярэш,
Як і не наш ён усё роўна.
Вось Шпак
Дык трохі ўжо не так;
Зусім нішто спявае Грак,
А паважаная Варона

Мацней за іх за двух.
Але найлепш за ўсіх – шаноўны старшыня.

За што ж бы Цецярук хваліў так Каршуна?
Перш-наперш, ён быў глух,
Чаго б нікому я не зычыў,
А па-другое, Каршуну
Дык ён тут проста… ну…
Каля хваста казыча,
У Каршуна каб быць у ласцы.
Яму, напэўна, гэта ўдасца,
Бо шмат здарэнняў і падзей
Такіх я бачыў між людзей.

1926

Кувада

Карова целіцца, а ў быка зад баліць.
Народная прыказка

Паміж балот Мазырскага Палесся,
Дзе шчэ не так даўно «лясун гайсаў па лесе»
Ды забабоны плавалі на чоўне,
Дзе звычаяў дагістарычных схоўня
Была аж да часоў савецкае улады,–
Там знойдзен выпадак кувады.
Расказваюць пра гэта нашы краязнаўцы:
Бывала там, калі раджаць Жанчыне давядзецца,
Дык Чалавек яе кладзецца
Таксама з ёй на лаўцы.
Ён хоча працу падзяліць.
Ён хоча аблягчыць пакуты,
Дык і жывот яго баліць,
І схваткі штомінуты.
Свой абавязак маткі ціха
Выконвае Жанчына-парадзіха,
Хоць і цярпіць вялізарныя мукі,
А ён, «няшчасны», ломіць рукі.
Калі глядзець – сапраўды Дзядзьку крута:
То скурчыцца, то выцягнецца прутам
Ды пачынае лбом аб сцену біцца.
Крычыць: – Бабулечка, – жывот!
Зязюлька, – паясніца!
Аж з твару зменіцца і з голасу спадзе,
Пакуль малое Жонка прывядзе.

Вось так жа памагаюць часам
Куваднікі працоўным масам:
Пакуль працоўныя сацыялізм будуюць,
Яны ўсё ныюць, хныкаюць, бядуюць.
Такому б я сказаў: – Слюнцяй, не скавычы!
Не можаш памагчы,
Дык лепей памаўчы!
1929

Лётчык і Блыха

Збіраўся Лётчык у палёт
Цяжкі і небяспечны –
Па-пад тайгой адвечнай
З Масквы аж на Далёкі Ўсход
Хацеў рэкорд выдатны ён паставіць,
Каб авіяцыю савецкую праславіць.
Вось зборы, клопаты ды вывучэнне карт:
Праклaсці трасу як,
калі прызначыць старт,
На колькі ўзяць харчоў, як лепей апрануцца
(Зімовы быў сезон).
І трэба ж тут Блысе паблізу апынуцца!
Не ўспеў наш Лётчык агледзецца,
Як – скок Блыха ў яго камбінезон!
(Блыху занёс сюды не вецер,
А нейкі пёс – бульдог ці сетэр.)
Праз пару дзён,
Уранні,
На світанні,
Пад воплескі ды пажаданні
Узняўся ў неба наш Пілот
З цяжкім, адказным грузам,
І вестку радыё панесла над Саюзам:
Герой адправіўся ў палёт!
Ляціць герой, а на працягу трасы
З ім думкамі заводы і калгасы:
Якая тоўшча хмар і сіла тых вятроў?
І сам ён ці здароў?
Мо пагражае хлопцу небяспека?
(Нам дораг лёс такога чалавека.)
А што ж рабіла там Блыха?
З героем і яна ляцела,
Ды толькі знаць аб гэтым не хацела.
Блысе палёт той – чапуха.
Ёй выбрацца хутчэй бы з кажуха,
Дарвацца да жывога цела.

З трывогаю заўважвае Пілот
На крылах лёд, –
Напружвае ўсе сілы ля штурвала,
Блысе ж і гора мала:
Яна ўжо за кашуляй, на спіне
То тут, то там, нібы жыгала,
Балюча тне.
Ах ты, плюгавае стварэнне!
Ды некалі Блыху ганяць:
Хутчэй бы самалёт узняць,
Пазбавіцца абледзяянення.
Вышэй! Яшчэ вышэй!
Няма ў Пілота іншай мары,
Як вырвацца з праклятай хмары.
Вышэй! А кроў і з носа, і з вушэй,
І цела ўсё нібыта
Якімсьці волавам наліта,–
Патрэбен кісларод.
Прыкрыўшы маскай смаглы рот,
Герой працягвае палёт
І прабіваецца да сонца.
А дзесьці ўнізе там хвалюецца народ,
Узбуджаны бясконца:
Прыйшлі героя прывітаць,
Ды нешта доўга не відаць…
Ура! Ляціць! Абдымкі, музыка, прамовы,
Гарачыя, ад сэрца, словы,–
Народ героем горд:
Адолеўшы і ост, і норд,
Наперакор марозу, ветру,
Пакрыўшы тысячы суровых кіламетраў,
Паставіў новы ён рэкорд,
– Што, што? Мне гэта слухаць дзіўна! –
Затрапяталася Блыха. –
Які рэкорд? Вар'яты! Ха-ха-ха!
Я ж суткі цэлыя была з ім неадрыўна
На той жа ўсё спіне,
Дык пра палёт ляпей вядома мне:

Я, праўда, насмакталася ў ахвоту,
Але ж не бачыла ніякага палёту.
Дык што ж іх гэтак узняло?
Дзе гонару таго крыніцы?
Ўсяго ж маршруту ў нас было –
Ад каўняра да паясніцы.
Сям-там у нас такія блохі ёсць,
Што нашых поспехаў стараюцца не бачыць
І ўсё навыварат тлумачаць.
Такі мне ў крытыцы сустрэўся ягамосць.
Няздольны ахапіць савецкіх спраў вышыні,
Ён мераў нас на свой аршын блышыны.
Кузурак гэтых подленькая злосць,
Агідны іх смяшок слінявы Не апаганяць нашай славы,
Не зменшаць нашых перамог,
Ды ўсё ж ляпей пазбавіцца ад блох.

1949

Мода

Якімсьці чынам, невядома,
З вар'яцкага шпіталя ці то дома
Ды збегла раз няшчасная кабета,
Якая з малых год
Была паклонніцаю мод
І розум страціла праз гэта.
Было, між іншым, лета.
Яна тут зараз цераз плот
І скокнула ў гарод
Ды, завязаўшы нек па-свойму хустку,
Давай тут прыбіраць старанна галаву:
Лісцё ўтыкае морквы і капусту,
І кроп, і іншую траву.
Пасля па вуліцы прайшла, як быццам каралева,
Хоць грудзі голыя і цела ўсё свіціцца,
Аж сэрца, гледзячы, сціскаецца ад жалю.
Аднак жа паабапал – справа, злева –
За ёю бегла разявак мо з трыццаць,
Галёкалі, іржалі.
І нават нейкія два франты,
Згубіўшы свой «шляхетны» сорам,
Таксама любаваліся уборам,
Хвалілі, што «пікантны».
А колькі модніцам-кабетам
Іх пахвала абыдзецца і грошай і турбот,
Няшчасныя не думалі аб гэтым.
Назаўтра ўжо ва ўсіх паклонніц мод,
Якія пераймаць заўсёды рады,
Дык не адзін заўважан быў распорак,
А ззаду й спераду – па сорак.
На галаве ж у іх не грады
І нават не гарод,
А проста – цэлае шматполле:
Бульбянік тут развесіў голле,
Там далей – іншы караньплод;
На самай макаўцы ячмень

Пад вецярком сабе шумеў,
А далей сырадэля
Так міла белым тварыкам глядзела,
І роем навакол гулі
Двухногія чмялі.

Якія ж выведу я тут маралі?
Каб на галовах не аралі,
Заводзячы севазварот шматпольны?
Ды не, браткі, зусім
Я клапачуся не аб гэтым,
І байку прысвячаю ўсім,
Хто слепа модзе пакланіцца здольны:
Дзяўчатам ды кабетам,
А больш за ўсіх дык маладым паэтам.

1926

Мядзведзі

Паслухай вось, суседзе,
Што бацька мой расказваў мне.
Калісьці ў нашай старане
Вялося шмат мядзведзяў.
Цяпер-то рэдка тут яны,–
Згубілі войны ды аблавы,–
Тады ж па вёсках цыганы
Вадзілі іх дзеля забавы.
«Міхалка, дагары ляжы!
Міхалка, паскачы нам Юрку!
Міхалка, зараз пакажы,
Як баба крэхча на прымурку!»
Мядзведзь пакажа. Чаму не – уга!
Без меры жвавы наш Міхалка,
Бо ў носе кольца ланцуга,
А ў цыгана ж якая палка!
«Міхалка, казака танцуй!»
Панёс Міхась (бо давядзецца рэбрам).
Сапе Мядзведзь, звініць ланцуг,
Цыган паважна звоніць срэбрам.
Міхалка скача – пот ліе,
А Цыгану даход дае.

Хто тут – Мядзведзь, а хто – Цыган,
Што заграбае чыстаган,
Не цяжка дагадацца:
Вы гляньце цераз акіян –
На іх «свабоднае» мастацтва.

1927

Памагаты

Жыў на вёсцы Бацька й Сын,–
Ім жа трэба есці.
Раз хацелі везці ў млын,
Дык на чым жа везці?
Бедняку не першыня
Гэтакія рэчы:
Як няма свайго каня,
То бяры на плечы.
Дык і ім не навіна
Разгадаць загадку:
Недалёка ад млына,
Можна цераз кладку.
Мех на плечы ўзяў Юнак,
Што ты ні кажы там:
Сіла сілаю, аднак…
Мех вялікі з жытам.
Да мяшкоў ён, праўда, спец –
Добра ўсё спачатку,
Але вось ужо Хлапец
Узышоў на кладку.
Памаленьку туп ды туп
Па жардзіне гнуткай,
А ўжо Бацька тут як тут
З дапамогай хуткай.
Толькі зменіць Сын нагу,
Кладка так і дыша…
«Я ж яму тут памагу,
Каб чаго не выйшла».
Хлопца трошкі мех хістаў –
Хоць бы даў ён рады!
Вось наш Бацька тут і стаў
Падаваць парады:
– Эх, нясе… курам на смех,
А сабе на шкоду.
Ды папраў ты трохі мех,
Бо зляціць у воду!

Зноў зваліў на правы бок.
Ну, прапала праца!
Ох, як бачу, галубок,
Будзеш ты купацца.
Хоць страляй яму ты ў лоб,
Так як тое дрэва.
Ці ты чуеш, асталоп?!
Пасунь мех улева!
Кудзе! Будзе! Стой! Назад!
Вось наўчы уроду!
Ўправа! Ўлева! Ах ты, гад!..
Шабулдых у воду.
З Сына мокрага цячэ,
Мех зусім заліўся,
Ну, а Бацька тут яшчэ
Горай наваліўся:
– Я ж казаў табе даўно:
«Паляціш, зараза».
Мех, Сынок, пайшоў на дно,
Хоць бы й ты з ім разам.
Так (няхай ён затане!)
«Памагаты» нейкі
Ледзь надоечы й з мяне
Не зрабіў калекі.

Напісаў… Дрыжу як ліст…
Стаў мне свет нямілы:
«Вось дзе, – скажуць, – ухіліст!
Зразу – два ухілы».
Скажуць, гну я не туды,
Супраць кіраўніцтва.
Чым давесці мне тады?
Як абараніцца?
Памагатым у адказ
Я сказаў бы: «Братцы!
Пацярпіце на той час,
Як я йду па кладцы!»
1932

Поп і Папугай

Сяло.
У ім – царква ды дом папоўскі,
А ў доме, як вядзецца, Поп.
І дзіва дзіўнае было б,
Каб ён не гроб,
Тым больш што Баця быў такоўскі:
Па барадзе – казёл, па голасе – Казлоўскі.
Бывала, ў алтары
Як возьме чарыцу малую
Ды як закоціць «алілую»,
Дык бабы плачуць, як бабры.
За гэтыя «святыя» песні
Яму, хоць плакалі, ды неслі.
У гаспадарцы ў Баці спор
(Яго не забывае паства):
Дабра, жывёлы повен двор –
Кароўкі, свінкі, птаства.
– Чаго ў цябе, айцец Яўлампій, не хапае? –
Яму сусед Памешчык гаварыў.–
Вось хіба толькі Папугая…
І Папугая ён аднойчы падарыў
(Нібыта для таго, как забаўляць папіху,
Хоць сам жа ён і забаўляў пaціху).
І вось пачуў аднойчы бог –
Ды што за ліха! –
Пяюць удвох!
А гэта перад службай
Поп трэніраваўся.
І Папугай пад лад прыстасаваўся.
За спевы тыя Какаду
Давалі смачную яду,
Дык лепш ён за дзячка стараўся:
Цягнуў за Бацем з той пары
І кандакі, і трапары,
І нават «Іжэ херувімы»
Адолеў ён за зіму, –

Так налаўчыўся Папугай,
Хоць ты яму парафію давай.
«Святая птушка бога славіць, –
Пайшла гаворка паміж баб, –
І так жа добра, што магла б
Сама абедню правіць».
А тут якраз, як на бяду,
Памёр раптоўна Баця,
Пакінуўшы жалобу ў хаце
Ды Папугая Какаду,
Які, заўважце, ў часе адпявання
Цягнуў за іншымі
«Надгробнае рыданне».
Каму на вусны смерць прыляпала пячаць,
Таму без руху спачываць,
Ну, а жывым на ўме жывое:
Злюбіліся ў сяле тым двое,
Ды вось бяда – няма каму звянчаць.
Старыя раяць шлюб адкласці,
А маладыя прагнуць шчасця, –
Вось тут, як кажуць, і кукуй!
Ды некаму прыйшла тут думка неблагая:
Няма Папа, дык возьмем Папугая, –
Спяе і ен «Ісаія лікуй».
І вось Жаніх той і Нявеста
Сваё ў царкве занялі месца.
Каб шлюбны выканаць закон,
Даставіў Сват у клетцы Папугая
І семак даў – няхай паласуецца ён,
Дык весялей мо заспявае.
А Попка з радасці такой
Як гаркне: «Са святымі упакой»,
«Надгробнае рыданне»…
Нявеста тут адразу – гоп!
Жаніх жа той магутнаю рукою
Дурную птушку згроб:
– Вось я ж цябе, нягоднік, супакою!
І, як расказвае паданне,

Дастаўся Попка кошцы на сняданне.

Каб не маглі мараль як-небудзь перайначыць,
Я мушу байку растлумачыць:
Паехаў быў вучоны нештавед
Аж у Амерыку, за свет,
І розуму такога там набраўся,
Аж нос яго задраўся.
Вярнуўшыся, і ён, як Попка той,
Пачаў спяваць «за упакой».

1949

Пра Цыгана і кабылу

Аб тым нямала ўжо трубілі,
Што кожны з цыганоў сваю кабылу хваліць,
А на чужую горы валіць...
Не ездзіць Цыгану на хваленай кабыле:
Яму – прадаць ды зарабіць.
Аб бессумленнасці яго не будзем мы трубіць,
Бо разумеем цыганоў,
Не разумеем толькі тых паноў,
Якія без падставы,
А проста так, для таннай славы
Сваёю хваляцца кабылай
(Іх асабліва шмат сярод пісак).
Другая кляча
На трох нагах, бывае, скача,
А ён крычыць: «Глядзіце – вось рысак!
Якое хараство! Якая шпаркасць! Сіла!»
Затакаваўшыся, не бачыць ён,
Што хмара круціцца варон,
Што карканнем вітаюць падлу госці,
Што кляча ўся ў каросце,
Бязногая і гуз якісьці на баку.
Так языком датуль ён чэша,
Пакуль не пойдзе пеша,
«Надгробнае» адпеўшы «рысаку».

Перш, чымсьці з пахвальбой імкнуцца недзе,
Не шкодзіць паглядзець, на чым з нас кожны едзе.

1926

Рахітык

На паплаўцы
Каля дарогі
Гулялі часта два хлапцы –
Алесь і Грышка клышаногі,
Вясёлы, жвавы ды румяны
Алесь
Здароўем дыша ўвесь,
Імпэтам нестрыманым,–
Вось чырвань, здэцца, капне з шчок.
А Грышка, хоць старэйшы трошкі,
Але крывыя мае ножкі
Ды галаву з гаршчок.
Але ж удвух яны заўсёды
Жылі-гулялі не без згоды,
Пакуль была гульня адна:
Рыгор за жарабца, Алесь за фурмана.
А раз нек выйшла між хлапцамі,
Што захацелі быць абодва жарабцамі:
І шыя ў кожнага дугой,
І землю кожны б'е нагой,
І вочы скошаны пад лоб,–
Пусціліся ўгалоп.
Алесь імчыцца, як на крыллі,
Зямлі нагамі не даткнецца,
А Грышка хліпае ў бяссіллі
Ды з кожным крокам астаецца,–
Хоць ты лажыся памірай.
Нарэшце злосць аж цераз край.
Тут камень ён схапіў з-пад ног,
Прыпаў каленам на траву
І з сілаю, наколькі мог,
Пусціў Алесю ў галаву.–
Бягун прысеў дый застагнаў…
Алеся Грышка абагнаў.
Дзе Грышку бачыў я, вы хочаце спытацца?
Сярод работнікаў мастацтва. *1929*

Саманадзейны Конь

Вялікаму каню – вялікі хамут.
Народная прыказка

Меў нейкі Селянін мізэрнага Каня –
З сабаку, можа, так, мо, з добрае шчаня.
Малому веліччу быць хочацца заўсёды,–
У мацеры-прыроды
Такі спрадвеку ўжо закон.
Так вось і гэты Конь…
Яно не ганьба хоць – сабе дабра жадаць,
Але ў Каня ўжо, як відаць,
Жаданне ў манію вялічча перайшло.
І стаў ён скардзіцца на ўсё сяло:
І «і-га-га!» і «і-го-го!» –
Хамут нібы не да яго.
– Я сам, – іржэ, – такі каніска,
А вось хамут дык жарабячы блізка –
Не засупоніўшы і то ён нават цесны:
Ні ўлезці мне ў яго, ні вылезці – хоць трэсні!
У горад Селянін прыехаў на кірмаш.
І вось убачыў тут асілак наш,
Што грузныя ламавікі
Пудоў па сто вязуць мукі.
– Ну вось цяпер ці бачыш ты,–
Пытае ён Гаспадара,–
Якія ў коней хамуты?
Табе б купіць даўно пара
Хоць трошкі большы для мяне,
І я б за іх цягнуў тады ўдвайне:
Не сто пудоў, а цэлых дзвесце.
Тут, каб Каню свайму давесці,
Што гэта глупства і мана,
Каб выгнаць, зноў жа, наравы
З дурной канёвай галавы,
Той гаспадар і просіць фурмана,
Каб ён у воз вялікі свой запрог яго каняку.
Фурман гатоў за пэўную падзяку,–

Асілак наш ужо ў вялікім хамуце.
Ахвоты той хамут хоць шмат яму паддаў,
Але тут здарыўся скандал:
Пралезлі праз хамут канёвы персі й ногі,
І затрымаўся ён аж ледзь на жываце.
А тут яшчэ пракляты воз
І з месца не скрануць – як да зямлі прырос.
І просіць у бядзе наш дурань дапамогі.
З тае пары другога хамута
Не патрабуе Конь ніколі:
Свайго яму якраз даволі,
Хамут стаў – проста любата.

Мне часта крыкуны мільгаюць у вачах –
Да славы прагныя, ды вузкія ў плячах.

1927

Старшыня

На ферме на адной савецкай
Былі каровы ды авечкі,
Свіней паўнюсенькі свінюх
І рознай хатняй птушкі мноства.
Ну, словам, там жывёлаводства
Паставілі на вышыню.
Жывёлаводчы меў саўгас характар.
Варочаў глебу працавіты трактар,
А на падмогу коні ды валы
У гаспадарцы той былі
(Ці шмат, – таго я не скажу).
Яшчэ там быў сабака Жук.
З валом Рабым любіў ён падражніцца –
Нібыта сябравалі ўдвух.
Але… Рабога клікаў плуг,
А Жука вабіла разніца:
Натуры быў ён сапсаванай
І за крадзеж не раз балюча луплен,–
Як кажуць, элемент дэкласаваны,
Ну, адным словам – люмпен:
Віляў, бадзяўся, валачыўся
Альбо драмаў, ляжаў у хаце,
Аднак нядрэнна ўмеў брахаць ён,
Падчас прамоўцаю лічыўся.
Загадчык раз жывёлы сход
Для перавыбараў назначыў.
Вось і пусціў наш Жук у ход
Тут талент свой сабачы.
– Пра вас, – крычыць, – адно скажу я,
Што ўсе вы – дробныя буржуі:
Нягледзячы, што й батракі,
Да абрастання – сквапы.
Не падыму за вас рукі.
Свае мазольнай лапы.
– Чаму? – пытаў Падласенькі.
– Бо ўсе вы – дробнаўласнікі.

Вунь у каня ёсць свой хамут,
Вол мае ўласнае ярмо.
Ну, ды яму
Яшчэ дармо,
Але ў казы (глядзі, брыда!)
Свая ёсць нават барада.
Нарэшце маеце ўсе вы
Яшчэ і ўласныя хлявы.
Але ж цяпер скажыце мне –
Вось ці была ў сабакі хата?
– Ну, не! Вядома, не,–
Жывёлы кажуць вінавата.
– Дык вось давайце кандыдатаў…
Баран тут першы кажа: – Бе!
Цябе, браток, цябе!
За ім і коні: – Гі-го-го!
Яго! Няўжо ж каго! Яго!
Пасля валы й каровы: – Му!
Яму начальствам быць, яму!

І вось з таго, браточкі, дня
Наш Жук – «таварыш старшыня».
Ён справіў зараз галіфэ,
Пад лапу тоўсты ўзяў партфель,
На шыі гальштук ззяе ў срэбры,
І не тарчаць у Жука рэбры.
Задраўшы нос і хвост кручком,
Так важна ходзіць ён маўчком;
Калі ж вітаецца з ім хто,–
Дык толькі ледзь кіўне хвастом,
І толькі той для Жука блізкі сябар,
Хто дасць у лапу хабар.
Не будку мае Жук – палацы
(Хоць не свае, вядома, працы).
Ён забурэў, ён растаўсцеў.
Але нашто ж кантроля вока?
Сабаку далі па хвасце,
І гонар вылез яму бокам.

Калі часамі вам, браткі,
Такія стрэнуцца «жукі»,
Дык вы, напэўна, ім дасце
Таксама добра па хвасце.

1925

Сука ў збане

Сцяпан і брат яго Васіль
Шнурок надоечы касілі.
А пацягаць касу да полудня ад ранку –
Не то што выпіць кавы шклянку
Ды павадзіць пяром па гэтай вось паперы,–
Змарыліся касцы без меры,
Аднак жа не даюць спакою косам –
Пракос праходзяць за пракосам.
А Фінця-сука ў халадку
Ляжыць, як пані, на баку
Пад вербалозавым кустом,
Памахвае сабе хвастом:
То пазяхне, то дрэмле зноў,
То ловіць мух, то скакуноў.
Ужо спаўдня, і ўжо касцу
Аж гоніць з голаду асцу.
Паклаўшы косы пад пракос
І ўцёршы лоб і потны нос,
Касцы падселі к кусту,
Дасталі з торбы хлеба лусту,
Збан малака ды кожны сваю лыжку
І пачалі сярбаць пакрышку.
А Фінця ім глядзела ў рот
(І ёй падцягвала жывот)
Ды прагавітымі вачыма
За лыжкаю сачыла,
Хвастом віляла і прасіла,
Але як не касіла,
То не пазвалі й да збана –
Апаражнілі ўдвух да дна.
Скурыўшы дзве «сабачых ножкі»,
Васіль прылёг на трошкі;
Сцяпана зноў жа сон змарыў
(Хоць ён, здаецца, не курыў),
А Фіцця гэтым часам
Даўно ў збане ўжо з мордай ласай,

Ды толькі ёй лізаць няміла,
Бо галаву ўшчаміла.
Яна й сюды, яна й туды,–
Ніяк не збыць ліхой бяды,
Хоць адракайся галавы,–
І стала выць.
Пакуль касцы праз сон пачулі тыя гукі,
Пакуль дасталі з гладыша,
Дык чуць не вылезла душа
У беднай сукі.
І, як агню, з тых дат яна
Баіцца кожнага збана.

Цераз мяжу і фабрыкант, і пан
Так сквапна шчэрацца на наш савецкі збан:
Гатовы праглынуць, не толькі палізаць,–
Так точаць іх пражэрства мукі,
Не ўпэўнены адно драпежніцкія сукі,
Ці з галавою вернуцца назад.

1925

Тата-Заяц

Пасуцца па начах заўсёды коні нашы
З вясны да восені – даволі-такі часу.
Вось раз у досвітак на пашы
З кабылай аднаго калгаса
Сустрэўся Заяц каля куста,
І вельмі ўжо яму да густу
Прыйшлася гнедая кабыла.
Ну і яна яго нібыта палюбіла.
Не ведаю, за што ёй заяц люб,
Але ж ён хваліцца: – Фактычны, – кажа, – шлюб. –
Пачне смяяцца хто, дык Заяц пратэстуе, –
Быў шлюб нібыта не ўпустую:
Не болей як праз год
Ад шлюбу ёсць ужо прыплод –
Жарэбчык-сысунок буланы,
Такі рухавы, спрытны, слаўны
Вядома, Тата-заяц рад –
Бяжыць туды, сюды, назад
І пад сабою ног не чуе;
Сяброў, знаёмых і радню
Абабяжыць ён дзесяць раз на дню:
– Вам, – кажа, – сына паказаць хачу я.
Сабраў кумоў, братоў, сватоў
І паказаў ім з-за кустоў:
– Ну, гляньце, – кажа, – чым не я?
І хвост такі кароценькі, куртаты,
І шэрсць, і вушы, як у таты,
І спрыт жа мой, і выпраўка мая!
А кпіны слухаць там і розную брыду –
Ды ну іх, – кажа, – к ліху!
Я ім яшчэ не тое давяду:
Вазьму і палюблю сланіху.
– І давядзі! – зайцы крычаць. –
Даўно пара!
Качаць разбойніка! Качаць!
Няхай жыве! Ура!

Такі ж удалы маладзец!
Палюбіць ён, каго захоча.
Але калгасны жарабец
Тут раптам калі зарагоча…
І тата той, і сваякі
Разбегліся ва ўсе бакі.

Такія сярод нас – зусім не навіна.
Вы толькі заўважайце:
Прэтэнзій у яго – хапіла б на слана,
Заслуг жа – як у зайца.

1935

Угоднікі-маўчальнікі

Хоць я на іх не маю вока
І знацца з імі не хачу,
Аднак жа байку прысвячу
Угоднікам і абібокам.
Вы байку гэту чулі, можа,
А можа, й не.
Калісьці ў нашай старане
Ды жыў Угоднік божы.
Каб на зямлі не награшыць
І бліжай быць да бога,
Угоднік так павінен быў рашыць:
Нічога не рабіць, не гаварыць нічога,
Не думаць нават, толькі спаць.
І вось гадоў мо сорак пяць
Так на адным праспаў ён месцы.
Як прынясуць, бывала, есці,
Дык пабярэцца моўчыкам ды зноў на бок.
Калі ж памёр вялікі абібок,
Святы Угоднік Лотра,–
Рай адчыніў яму сам Пётра.

Яшчэ б тут можна байкаю пацешыць,
Ды не хачу трывожыць «праведнікаў» сноў я.
Не буду – спіце на здароўе!
«Хто спіць, дык той не грэшыць».
Заслуга ў нас, аднак, не ў тым,
Каб быць маўчальнікам святым
І гнісці ў абывацельскім «раю»,
Іначай кажучы, ў балоце,
А ў тым, каб з лепшымі ісці ў страю,
Гарэць-змагацца на рабоце.

1926

Чорт

Кажух ляжыць, а дурань дрыжыць.
Народная прыказка

На свеце жыў Янук-сынок
У нейкіх Мамы й Таты;
Гадкоў яму было мо пяць.
Вось раз, калі куткі ахутаў змрок,
Бацькі уклалі хлопца спаць,
А самі выйшлі з хаты:
Каровы Матка падаіць,
А Бацька коні напаіць.
Але малому Януку
Вачэй ніяк не зводзіць сон,
Бо нешта чорнае ў кутку
На лаве ля красён
Убачыў раптам ён:
Касматае, з зялёнымі вачыма,
Дым чорны ў страха верне з ляпы
І з кіпцюрамі лапы.
Шавеліцца і крэкча страх, нібы падняцца цяжка.
Абмёр пад коўдраю хлапчына,
Пабеглі па плячах мурашкі,
І сталі валасы дубка
У небаракі Янука,
Аж зуб на зуб не пападзе.
Чуць не памёр наш блазан у бядзе,
Пакуль не ўчуў, што Бацька йдзе.
Тады з пасцелі – скок ды сам бягом адтуль.
– А татачка, вунь чорт! А міленькі, ратуй!
– Дзе чорт? Вось гэта? Ха-ха-ха!
Ну й дурань жа ты, Янка!
Свайго спужаўся кажуха.
А Янку трэсла ліхаманка.
Чытач чакае звыклае маралі?
Дык я ж пра тых – «у футарале»,
Што ў промнях сонца яснага
Баяцца ценю ўласнага. *1927*

Шчыры Поп

Вось не забыцца мне ніколі,
Як раз угодніку Міколе
Служыў малебен Поп адзін,
Як шчыра ён кадзіў.
Святы угоднік Мікалай
Лічыўся «шэфам» аднаго сяла,
Дык фэст дзевятага спраўлялі мая
(Бязглузды забабон там-сям яшчэ трывае).
Зважаючы на добрую пагоду,
Нямала там сабралася народу:
Адзін сапраўды йшоў маліцца,
Той замуж трэ было, а гэтаму жаніцца.
Там як бы ні было, а на папова шчасце
Ў царкве і яблыку няма дзе ўпасці.
Ён з радасцю пачаў малебен правіць
Ды, каб Міколу добра ўславіць,
Калі пачаў хадзіць,
Калі пачаў кадзіць!
У фанатычным тым уздыме
Угодніка схаваў у дыме,
Дзяка, і клірас, і алтар,
І сам гаворыць, як з-за хмар.
На ўсю царкву не пах ужо – смурод,
І чхае, й кашляе народ;
Таго ўжо тузае і рве,
А там паехалі аж разам дзве.
Трывалі доўга людзі так, а потым – ходу,
І Поп з угоднікам застаўся без народу.

Здараюцца ж на свеце людзі:
Ёсць пара крытыкаў, вядомых нам,
Якія кураць фіміям,–
Ад іх таксама нудзіць.

1926

Рак

Паважны чалавек адзін
З далёкіх і чужых краін
Прыехаў вандраваць па Беларусі.
Чаго – сказаць я не бяруся:
Ці то яго цікавіў Мінск, ці то Мазыр і Прыпяць,
А толькі ён зайшоў бутэльку піва выпіць.

– Што ў вас да піва ёсць? – пытае ён Слугу.
– Што загадаеце, падаць я вам магу,–
Адказвае Слуга. – Ёсць тараны, ёсць ракі.
– А гэта што такія за прысмакі?
Іх не чуваць у нашай старане.
Нясі, галубчык, мне якіх штук пяць на спробу.
Падаў Слуга. Паважная Асоба,
Абцерабіўшы раку шыю й клешні
(Не хоча з драбязой займацца ён, канечне),
Давай упісваць рэшту.
Ды вось не есца толькі нешта:
Расце, здаецца, ў роце рак.
Аж вочы плюшчыць дзядзька-небарак,
Але, запіўшы півам, лыкнуў.
«Давай яшчэ папробую, а мо й прывыкну
Да гэтых, – думае, – прысмакаў».
Але й з другім не лепей ракам:
Назад, здаецца, з рота ён паўзе.
– Паслухайце, – Асоба кажа тут Слузе,–
Што гэта ў вас за людзі?
І што ў людзей за густ?
Вось я ніяк прывыкнуць не магу
І ракам рот дарэмна запаскудзіў.
Слуга ў адказ: – Які вы, дзядзька, смешны!
Не дзіва мне, што не знайшлі вы смаку
У нашым раку:
У нас ядуць тут шыю і клешні,
А вы – жывот ды бруд усякі.
Калі трапляецца ў жыцці вам рак,

То, каб не каяцца нарэшце,
Уведайце наперад, дзе ў ім смак,
Тады ўжо толькі ешце.
Іначай знойдзеце ў лупіне,
Што кожны, плюнуўшы, адкіне.

1926

Сава, Асёл ды Сонца

Сава лятала паначы,
З сабою птушкам смерць насіла,
Хаўтурны спеў ім пеючы,–
Сама там драла іх, сама ж і галасіла,
Ды так не ўбачыла, як нахапіўся дзень,
І Сонца яркага прамень
Да рэшты асляпіў ёй вочы.
Сава ўцячы тут хоча,
Ды толькі вось ляцець не можа,
А поблізу няма дупла нідзе.
Заплакала Сава ў бядзе –
Ну, хто ж Саве паможа?
На шчасце ёй тут лёс паслаў
Знаёмага Асла.
І кажа ён: – Не плач, сястрыца,
Ды надта не бядуй,–
З бяды мы вырабімся самі,
І Сонцу нам не прыйдзецца скарыцца:
Я вушы доўгія на Сонца навяду
І засланю яго вушамі.
Як цемра ўсю пакрые галу,
Як згіне прыкрае святло,
Дык ты й ляці сабе ў дупло
Тады памалу.
І наш Асёл за працу ўзяўся шчыра:
Як можна вушы свае шырай
Ён растапырыў, распрастаў
І процi Сонца стаў.
Калі ж налева глянуў коса –
Святла там яркая палоса.
Ён – гоп у левы бок.
Пасля глядзіць – святло і справа;
Тады назад ён – скок.
Нарэшцо бачыць – дрэнна справа:
Скакаў, скакаў і ўжо насілу ходзіць,
А Сонцу ўсё ніяк не шкодзіць,–

Ні каплі не памог Саве,
А вочы пасляпіў сабе.
І вось Аслу нарэшцо ясна стала:
Каб Сонца засланіць – вушэй асліных мала.

Вось гэту праўду едкіх слоў
Нясу, абураны, я на фашысцкіх соў
І іх заступнікаў-аслоў.

1927

Сваяўство

Для сябра ці для сваяка
І на вярбе растуць, часамі, бэры,
І па вядру казёл дае, бывае, малака.
Хто гэтаму не даў бы веры,
Дык факты тут яго пераканаюць скора.
Нядаўна нек, учора ці заўчора,
Я чуў – Свіння Казла хваліла,
Уславіла падрад разоў са сто.
Хваліла, ды не ў гэтым сіла,
А справа ў тым – за што?
Яна Цялят сабрала чараду
І пачала:
– Вы знаеце, – пытаецца, – Казла –
Такую бараду
З развілінамі рог?
Ах, што за працаўнік! Ах, што за маладзец!
Ох, ох! Рох, рох!
Працуе ён не то што за Вала –
За трох!
Спытайцеся сабе ў авец...
Ці верыце яшчэ вы, мілыя мае?
Ен нават малака дае.
Цяляты тут Свінні ў адказ:
– А не дуры ты, цёця, нас!
Казлова малако сама еш на здароўе,
А нам ляпей кароўе.
А што ён працаўнік, і гэтакі й такі,
Дык ясна тут, як двойчы два:
Вы з ім, здаецца ж, сваякі –
Жывёлы з аднаго хлява.

1927

Стары і Малады

Не так даўно ў гаспадара
Жарэбчык быў і Конь Стары.
Яны задраліся нек раз,
І вось з тае пары
Пайшлі між коней нелады.
Аднойчы ў плузе на раллі
Жывёлы спрэчку завялі.
Гарачы, порсткі Малады
Тут не на жарт
Напаў на сталага Каня:
– Куды ты, падла, варт!
Калі паўзеш, дык парахня
Вунь пасыпае сцежку ўслед,
І толькі ты паскудзіш свет,
Глядзіць у зямлю морда кісла
І губа ніжняя адвісла.
На чорта ўжо цябе й трымаць!
Даўно пара да каналупа,
Бо сорам весці на кірмаш…
Ад слоў такіх Стары стаў слупам:
– Ах ты, шчаня!
Так бэсціць сталага Каня!
Ты не глядзі, што я стары,
Што быццам сыплецца з мяне
На капыты,
Але ж да гэтай вось пары
Ні разу ў баране
Не стаў, як ты.
Разумны ты ды малайчына
Да той пары, пакуль ляйчына
Не пападзе табе пад хвост,
Ну, а тады – панёс
Ці з плугам будзеш ты, ці з возам,–
І дзе твой дзенецца ўвесь розум!
Няхай, па-твойму, я слабы,
А хто ж цябе вось прыдабыў?

Хто дастаўляў табе авёс
І сена, на якім ты рос?
Ты здольны толькі да яды,
А ў працы гэтых маладых
Я так прыцісну, што аж сок…
– Пакуль з нас сок, дык з вас пясок…

Вось так за словам слова,
Нарэшце мала ім і звадкі –
Ужо намерваюць азадкі.
І… выйшла б дзела ў іх канёва,
Каб не Араты йшоў за плугам.
– Но-но! А то вось я зраблю падлік заслугам.–
Пачаў ён іх мірыць.–
Сябры па працы вы, а проста як звяры.
Той ганарыцца, што стары,
А той – што малады.
Ды хіба ж для працоўных розніца – гады?
Паверце, што найбольшая з заслуг –
Цягнуць цяпер у згодзе гэты плуг.

1926

Сямейная спрэчка

Табе вось не якая трасца,–
Сказаў Пярэсты раз Падласцы,–
І больш не здольна ні на што ты,
Як на цялячыя пяшчоты:
Яшчэ мароз, мяцеліца,
Яна тады ацеліцца,
І сёмуха аж блізіцца –
Яна ўсё з целем ліжацца.
А калі ж цельная была,
Хадзілі, проста як ля шкла.
Вось толькі й клопату брыдзе,
Што нацадзіць за цэлы дзень
Якую кварту
Ці то-бок літру малака,–
І харчаваць цябе не варта.
Зусім рэч іншая ў быка:
Вось я штодзень, як той загарак,
Іду то ў возе, то ў сасе,–
Балюча ныюць косці ўсе,
Ярмо ашмуляла мне карак,
Бо я ж адзін на гэтым карку
Нясу ўсю нашу гаспадарку.
І каб не я, сышло б да рэшты.
– Пакінь плявузгаць ты, Пярэсты,
Сабою надта выхваляцца,
Не страш ты бабу цяжкай працай,–
Падласка кажа да быка.–
І я магу ярмо цягаці,
Радзі ж вось ты хоць паўцяляці
Ці дай хоць кварту малака.

1925

У Папа ды быў сабака

У папа ды быў сабака,
Поп яго любіў.
Ён не краў у баці сала,–
Поп яго не біў.

Баця жыў ля школы блізка,
Проста двор у двор,
І наведваў часта Лыска
Школьны калідор.

Да пажывы Цюцька ласы
Раз у школу йдзе,
Ён абшнырыў усе класы,
Ды няма нідзе.

Хоць у думках невясёлы,
Хоць і посціць пост,
Але выйшаў Лыска з школы –
Абаранкам хвост.

Напаткаўся ён Мілорду,
Які тут гуляў;
Прывітаўся морда ў морду,
«Добры дзень!» маўляў.

(Мне пяром размову гэту
Цяжка й перадаць.)
– Дзядзька Лыска за асвету
Ўзяўся, як відаць?

– Ды прызнацца ўжо не сорам,
Пхнёмся пакрысе:
Сем тут класаў з калідорам…
Я прайшоў усе.

І пайшло ад сукі сучцы –

Хто каго ні стрэў,
Што той Лыска у навуцы
Сам сабаку з'еў;

Не капціў дарэмна свету,
Жыў ды не драмаў;
Што вышэйшую асвету
Лыска атрымаў;

Што ў становішчы сабачым
Гэта ж – о-го-го!
Што мы шмат яшчэ пабачым
Цудаў ад яго.

Вось і чын у Лыскі новы
(А ранейшы знік):
Навуковай установы
Лыска працаўнік.

У папа ды быў сабака,
Поп яго любіў,
Ды вучоным знакамітым
Чорт яго зрабіў.

1928

Філасаф і рака

Блукаў Філасаф па зямлі.
Чаго блукаў? Мо праўды ён шукаў
І сцежак тых, што да яе вялі,
Мо вывучаў складанасць тых падзей,
Што выклікаюць у людзей
То радасць, то трывогі.
А толькі збіўся ён з дарогі,
Пайшоў да вёскі нацянькі
І апынуўся ля ракі.
Вось вёска ўся на відавоку,
Сям-там дымяцца каміны,
І смачны пах даносіцца здалёку:
Няйначай як пякуць бліны,
А можа, нават і мачанку
(Філасаф наш ад ранку
Не каштаваў ніякай стравы).
Ды вось бяда –
Наперадзе вада
І не відаць ніякай пераправы.
«Не будзем смутку наддавацца, –
Сказаў Філасаф наш, пачаўшы раздзявацца. –
Мне толькі варта зняць штаны,
І я паспею на бліны».
Аднак, раздзеўшыся, пачаў ён сумнявацца:
Ці то ў штанах, ці без штаноў –
Філасаф ёсць філасаф:
Паразважаць заўжды гатоў
Аб чалавечых лёсах.
«Які ж мяне самога лёс чакае?
Хоць розум мой глыбінь шукае,
Але ж вада тут чорная такая…
Таму адзначым: гэты глыб
Не для філасафаў – для рыб».
І тут, у гэтыя хвіліны
Сумненняў і разваг,
Пачуўся раптам роў асліны:

Асёл, прыспешыўшы хаду,
Імчаўся з берага ў ваду
(Відаць, усмаг).
Напіўшыся, стаяў, крапіў хвастом бакі
Аж на сярэдзіне ракі
(Аслу было тут па калені).
Філосаф зноў у задуменні:
«Чаму ж мы дна ў рацэ не бачым?
Даследуем і растлумачым:
Таму мы ў ёй не бачым дна,
Што ў вадаёме муць адна».
Так іншы твор са зместам цьмяным
Мы лічым ледзь не акіянам.

1963

Шляхі да ісціны

Жылі ў суседстве два Іваны.
Адзіц – мудрэц –
Шукаў ва ўсім пачатак і канец,
Другі – прастак –
Жыў проста так.
Вось раз ідзе прастак з двара –
Касцюмчык, гальштук, папяроска.
– Куды? – пытае цёзка.
– Ды мне пара…
Вунь там у скверыку чакае
Чарнявая такая.
– Я бо гляджу – надраіў чуб.
Жаніцца думаеш?
– А хоць бы й так?
– Дык ты ж не знаеш, што такое шлюб.
– Я па-вучонаму адказваць не бяруся,
Як ажанюся – разбяруся.
– Прастак дык ён і ёсць прастак.
А я хачу спачатку разабрацца.
Цяжкая, праўда, праца,
Вунь, бачыш, колькі кніг!
Усё пра шлюб сабрана ў іх
Ад самага Адама.
Дык вось мая праграма:
Пакуль да сутнасці не дабяруся –
Не ажанюся.
Ад першабытнае сям'і пачну.
– Ну-ну!
Жадаю поспеху.
– Табе таксама.
Пакуль мудрэц, сабраўшы кніжак стог,
І дзень і ноч пад імі сох,
Пакуль дабраўся да матрыярхату,
Прастак прывёў чарняўку ў хату.
Яшчэ прайшло мо год ці два,
Штудзіруе разумнік том за томам,

Трашчыць аж галава,
А ўсё канца няма крыніцам невядомым.
Раз, глянуўшы на свет, разумны аж здзіўся:
Сынок у «дурня» нарадзіўся.
Ішлі гады сваёй хадою…
Пад старасць наш мудрэц,
Абросшы сівай барадою,
Знайшоў-такі пачатак і канец,
Але на сівізну кудзелі
Нявесты не глядзелі.

1965